

СВІТОВА ВЕЛИЧ ІВАНА ФРАНКА

Автор наголошує, що жоден український письменник або вчений не залишив по собі такої величезної творчої спадщини як І. Франко.

Ключові слова: письменник, публіцист, вчений, Україна, Франко.

The author emphasizes that no Ukrainian writer or a scientist has left such a huge artistic heritage as Franko.

Keywords: writer, journalist, publicist, Ukraine, Franko.

Іван Франко у своїй письменницькій, видавничій та редакторській праці реалізовував ідею української нації і держави, друкуючи потрібні для освіти народу книжки, газети, журнали. Він і на сьогодні є ключовою, філософською, основною фігурою у поширенні українського духу, ідей шляхом видрукуваних творів та освідомлення народних мас.

Без зафіксованого слова на папері: в журналі, книжці та розповсюдження його в народі, розвиток людського поспільства йде уповільненим шляхом, якщо йде взагалі, або ж регресує, задкує, відступає зі своїх позицій перед захланною навальністю, агресією, потворності в моралі, естетиці і неадекватному сприйнятті дійсності.

Якщо йти за Іваном Франком і говорити про його видавничу й редакторську діяльність, то не можна відділяти цю тему від його художніх, наукових та публіцистичних творів, письменницьких думок, ідей, від філософського осмислення духу і духовності, від етичних і естетичних категорій його художньої творчості, публіцистичної діяльності, аналітики його літературознавчих та наукових ідей.

Він присвятив усього себе не лише пошуку найправильнішого шляху до здобуття його народом волі, незалежності, гідного життя людини як такої, розумного буття будь-якої спільноти і громади, нації і народу, він на цьому наголошував, стояв на ґрунті гуманного чуття, „опертий” на правду і справедливість, з гарячим бажанням усунути несправедливу долю для свого народу, той „боляк всього сучасного суспільного ладу”.

Найголовніше в його діяльності – це написання власних творів, що розбуджували людей до справедливості і волі українського народу, видання книг і часописів із питання національної ідентичності, ідеї української національності, усвідомлення українського народного руху як політичної сили в боротьбі за ліпшу долю свого народу. І будуть то Франкові власні твори чи видані ним, або своїх побратимів письменників і політиків чи редаговані ним, але всюди і повсякчас в нього була одна ця провідна думка – як служити рідному народові, даючи йому книжку, часопис, де б чітко й виважено окреслювалися мета і завдання дня

насушного і майбутнього, де б дохідливо й переконливо доводилася ідея української народності та правдивості, національності та реалізму.

Утаювання та боязнь оприлюднити „незручні для цитування” Франкові твори, застереження попереднім поколінням вчених про його „окремі помилки” та „нерозуміння” призводили до викривлення у висвітленні діяльності такого велета праці й думки як він. Робиться подібне й нині: то він "не Каменяр", то масон, то німець, то невідомо якого віросповідання і чи взагалі безбожник, або хворий на відомі й невідомі хвороби. Та багато іншої безпринципності.

Це була і є сьогодні певна ідеологічна спрямованість на його знищення, вихолощення ідей і думок І. Франка, зрештою, наукова „сліпота” й нездатність розібратися в проголошуваних тоді й тепер правдивих художніх чи наукових і глибоко аргументованих його думок. Хай навіть дотичних до соціалістичних, комуністичних, соціал-демократичних ідей, але це в тому випадку, коли йшла мова про поліпшення життя трудового народу, пробудження його національних сил.

Широта й глибина поглядів Івана Франка може окреслитися лише тоді, коли вони будуть введені в обіг наукового дослідження, застосування їх невідривно від суспільного й громадського життя, його художніх досягнень і редакційно-видавничої діяльності.

І. Франко один із перших переклав та видрукував праці ідеологів та теоретиків К. Марка і Ф. Енгельса, нового віяння в ті часи, аби читачі могли розібратися в тому погляді на життя людини, її природи, громади, суспільності, спільність колективу і капітал одноосібника.

Зрозуміло, що в тоталітарній однобічній системі всього об’єктивно й відверто не висловиш, якою б демократичною конституційно чи реальною вона не була б. Навіть деяких аспектів діяльності, коли вони йдуть у розріз із ідеологічними схемами певного державного устрою. Та це й зрозуміло, адже читаючи його праці, наприклад, із національного питання висновується думка, що це були вибохонебезпечні речі в епоху будь-якого антинародного режиму. І буде то капіталізм чи соціалізм, народно-демократичний лад чи ліберальне суспільство, але висловлення правдивих думок про дійсність завжди сприймалася владною верхівкою неадекватно, вороже. До речі, як і сьогодні, в так звані незалежницькі часи.

Подібні твори своєю тематикою та з ідейно-політичних причин не вписуються в епоху тоталітаризму, олігархічно-чужинного загарбництва, так званого "застою", а насправді геноциду й лінгвоциду українського народу. А за вказівками керівників ідеологічного фронту не були надруковані чи були відхилені редколегією, „як небажані” і „небезпечні”, що „підривали” соціалістичний лад та його ”основи”.

Але ці твори не втратили своєї актуальності і сьогодні, а в епоху відкритості набувають особливого звучання, бо багато в чому

перегукуються з тими проблемами і завданнями будівництва нової української держави, що нині вимагають свого нового і повного трактування та вивчення, донесення у вигляді друкованої продукції до читача, отже до діяльності. Іван Франко мало знаний у народі, мало вивчений і як письменник та вчений, видавець та редактор, хоч про його життя і творчість написано чимало.

Все, над чим би Каменяр не працював, було спрямовано для свого народу, покращення його життя. А для цього потрібно мати на оці ідеал свого народу в першу чергу як вищу мету. Тому він у своїй знаменитій праці „Поза межами можливого” ще 1882 року безсумнівно визначав: „Не маючи в душі сього національного ідеалу, найкращі українські сили тонули в общеруськім морі, а ті, що лишилися на своєму ґрунті, попадали в зневіру і апатію... Все, що йде поза рами нації, се або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеалами раді би прикрити свої змагання до панування одної нації над другою, або хоробливий сентименталізм фантастів, що раді би широкими „вселюдськими” фразами покрити своє духовне відчуження від рідної нації” (1)

Боротьба за свободу народу і будівництво української національної держави неможливе без вивчення ідейних установок та реального втілення в життя ідей визначних наших попередників, зокрема у сфері гуманітарних проблем, і практичного їхнього втілення сьогодні. Точніше ідей наших гуманістів-мислителів, письменників, таких наших геніїв і світочів літератури, філософсько-політичної та історичної думки як Іван Франко.

Він всебічно та багатопланово поєднував у собі безліч властивостей і найхарактерніших рис як ідейного натхненника й мислителя, так і будителя народної української свідомості, духу української нації, здушеної століттями кривди і знущань, страждань і поневірянь, голодоморів і лінгвоцидів, звичайнісінького знищення українців чи загарбання, що чиниться на наших очах і сьогодні. Зрештою, Каменяр практично втілював власні ідеї в життя, реально займаючись написанням і виданням як своїх власних, так і думок великих світових мислителів, оприлюднення гуманних ідей, освідомлення читаючого і прагнучого знання та щастя українського народу.

Іван Франко був визначним українським письменником, генієм людського духу, творцем кількох українських партій, був пропагатором української національної справи завдяки книжці, слову, часопису, газетному рядку. Адже це він мав передовсім на увазі, приступаючи до будь-якої справи. Але насамперед він ставив ідею розбудження національної свідомості, приспаної, гнобленої віками різноманітним ворогом, покріпаченням чи просто затуманенням людської думки, життя і діяльності.

Нині політики, навіть письменники відомі заявами, що „як буде українська держава, то буде й українська мова”, “українська ідея не

спрацювала” чи „ви знову за свою українську мову?!”. Але хіба думки та праця таких основоположників українства як Іван Франко не є нашою українською ідеєю?

Рідна українська мова має лежати в основі нашої діяльності – це єдиний і останній аргумент та мірило розуму (2). Та й мова завжди явище первинне: поняття йдуть через слово. А то наче маємо свою державу, а де ж та українська мова? Тут, і в цім питанні Франко домінуючий. Він титан національної честі та гідності! Він ідеологічний формотворець і насамперед висловленим словом, в якому дух народу.

Сучасні деякі вітчизняні і зарубіжні вчені визначають національну ідею як світогляд. Національна ж ідея у Франковому розумінні – це не лише світогляд, а й мова у її первинному значенні, етнографія, фольклор, а також питання економічної незалежності і самостійної держави. Політична й національна воля, економічна рівність та соціальна справедливість – це прикмети української національної ідеї. Така його непохитна і незаперечна думка.

Він так і казав, що людина повинна мати вищу мету свого життя, інакше вона стратить сенс свого існування і буде бігти за чужим возом як пес. Ідея ж має значення й силу дії тоді, коли вона організаційно сполучена з живою істотою, коли вона є згустком енергії особи, яка виконує її постулати. Відірвана від людини і справи вона стає недієвою, безплідною.

Альтернативною є думка провідних авторів журналу “Українська хата”, що видавався у 1909 – 1914 роках, котрі застерігали, що коли прекрасна ідея виходить на вулицю, в маси, тобто вона стає доступною міщанській масі, навіть через блискучо надруковане слово, - може вульгаризуватися, спотворюватися її опонентами, навіть перетворюватися на свою протилежність. Стає вбивчою.

Багато хто з оточення літературного, політичного, громадсько-суспільного не витримав стійкості в цім питанні. Як тоді, так і тепер. Франко ж витримав на позиції працюючого на український народ, адже для нього це було головне. Ні різноманітні утиски й перешкоди, ні крайня матеріальна біда, ні тяжкі моральні прикрощі, ні тюрми не відібрали в нього сили й натхненної праці для рідного народу.

У промові на своєму 25-літньому ювілеї творчості він говорив, що тільки ненастанна, жива стичність з людьми може охоронити українське письменство від манівців, тільки солідарність із тим "нашим бідним, сірим, але конкретним братом охоронить нас від абстракції і доктринерства, поведе наш національний розвій простою вірною дорогою".

У статті „Стара пісня” І. Франко твердо заявляв, що всі народи йшли і йдуть до загального добра через свої національні ворота, і для українців нема другого ходу: „або стій на однім місці як проклятий, поки одубієш, або ж простуй до людей по своєму дворі і в свої ворота” (3)

Те ж саме він заявляв у статті “Поza межами можливого”: “Ми мусимо серцем почувати свій ідеал, мусимо розумом уяснювати його, вживати всіх сил і засобів, щоб наближуватись до нього, інакше він не буде існувати і ніякий містичний фаталізм не сотворить його нам, а розвій матеріальних відносин перший потопче і роздавить нас, як сліпа машина” (4).

Якщо Тарас Шевченко був самоуком і вказав нові, світлі і вільні шляхи професорам і книжним ученим, писав Каменяр, то себе він називав „пекарем, що пече хліб для щоденного вжитку”, але скроплений потом, сльозами і кров’ю своєї власної праці, що живило дух українського народу. Кобзаря він називав генієм, а щодо себе, то працівником на полі літерацьким.

Франко, як і Шевченко, залишив нащадкам велетенську духовну скарбницю мудрості. Він „для геніїв грядущих поле дикее орав” і всупереч гірким і несприятливим обставинам постав універсальним генієм вселюдського масштабу. Це вже ми можемо сказати сьогодні, що він світовий велет думки і праці для рідного народу.

Шевченко, як і Франко, протягом свого життя зазнавали зневаги і шельмування від чужих і своїх, сиділи по в’язницях, терпіли холод і голод, але у них обох був „дух, що тіло рве до бою”. Цей дух переважив усе. Доля поклала на їхні плечі може найважчий обов’язок – служити рідному народові, але вони не стогнали і не проклинали свою долю, хіба Шевченко та й то, аби далі набратися сили й продовжити свою боротьбу за народ.

Український бідний і неосвічений рідний народ пропадав на чужім полі від безпросвітності, хоч ниви то були українські й багаті, але Франко шукав народові шляхи і давав віру й надію, аби той народ мав у собі силу піднятися над важкими обставинами і вирушити туди, „де видно світло, де пахне воля, де ясніють вселюдські ідеали”.

А Тарас Шевченко наказував „добре вигостриць сокиру”. У “Заповіті” конкретизував завдання: “Як понесе з України... Кров ворожу...” і “вражю злою кров’ю Волю окропіте”.

То ж і Франкових правдивих думок і слова боялися і ненавиділи та спалювали книжки: що за його часи, чи тепер, здавалося б у вільній і незалежній Україні. Але Україна мала і має завжди багато ворогів.

Марксисти, інтернаціоналісти, соціалісти-демократи зараховували Івана Франка до своєї когорти. А він, вивчивши досконало праці основоположників марксизму й соціалізму, ствердив думку в маловідомій статті “Огляд української літератури”, зокрема про те, що “в інтернаціональних справах, як соціалізм, здорові органічні парості можуть у кожному краї виростати тільки з виразного національного ґрунту і тільки тоді вони перестануть бути теорією і зробляться цвітучою дійсністю” (5).

На його тверде переконання, наприклад, соціал-демократизм краде душі, напоює їх пустими і фальшивими доктринами і відвертає від праці на рідному ґрунті. Хоча він прагнув домагатися повної рівноправності – „проти насилля верховодців, проти несправедливої майоризації та визискування”.

А в статті „Поза межами можливого” різко ставив питання економічно, про соціальних п'явок, що вони „насцавшись хоч і до людських розмірів, можуть навіть пальцем не кивнути для добра тої нації, якої соками вони наситилися” (6).

У праці „До історії соціалістичного руху” Каменяр досліджує про те, що „більша частина думок „Комуністичного маніфесту” Маркса й Енгельса запозиченна без подання джерела, а по думці демократа й соціаліста В.Черкезова, навіть перепсована та баламутно передана з іншого маніфесту, написаного 1843 ученим фур'єристом, французом Віктором Консідераном, раніше написаного (7).

Іван Франко є не лише вірним портретистом життя і оборонцем прав усіх пригноблених і покривджених. Він поет протесту, сили і свободи, створив в українській літературі принципи боротьби за наші права. Як вчений, І. Франко є одним із головних центрових української етнографії, літературної історії й філології, політики й соціальних та громадських питань. Як публіцист є завзятим і непохитним борцем за людські та національні права свого народу – невблаганним противником всякої реакції і насильства. Як людина є чоловіком щирим, правдомовним, поступовим і непідкупним – так про нього писалося в „Літературно-науковому віснику” 1908, коли він уже там не працював.

Скрізь і всюди була в нього одна провідна думка – **служити інтересам свого рідного народу та загальнолюдським поступовим, гуманним ідеям.** Цим двом провідним зорям він, як писав, „не спроневірився” до кінця свого життя.

Однією з цікавих сторінок Франкової боротьби за права українського народу була боротьба з москвофільством. Про москвофільство він писав багато, часто-густо це виходило на перший план його гострого публіцистичного пера. Наприклад, у статті „Українські „народовці” і радикали” у польській газеті “Kurjer Lwowski” 1891 року, де близько 10 років працював, Франко наголошував, що москвофільство в суті своїй вороже ідеї самостійної України і її національного розвитку в Галичині.

Та й на всій Великій Україні і по сьогодні, де бачимо винищення і вбивства людей (бійці і волонтери на війні з москалями стверджують, що вбито не менше 50 тисяч!). А ще більше як на третину стало каліками й інвалідами. Загарбання заводів та майна, що можна, то вивезено до Московщини. Решта зруйновано.

„Мусимо навчитися чути себе українцями!”, - так він заявляв у статті „Одвертий лист до української галицької молоді”. - А „боротьба з

москвофільством відтепер мусить виглядати зовсім інакше, бо її терен розширяться безмірно, а її зміст поглибиться відповідно до того, як вона розростеться до розмірів боротьби всеукраїнського національного почуття з винародовлюючими претензіями „державної” великоруської нації. І наші відносини до жидів мусять улягти значній переміні, коли нашій нації прийдеться „автономно” гоїти гнилі рани, задані їй московським чиновництвом через цілковите нагромадження жидів на нашій території при помочі т. зв. „черти осідлості” та через варварські та нелюдські експерименти урядового аранжування антижидівських розрухів, щоб ними відводити від себе вибухи народної розпуки та обурення” (8)

Протягом свого життя-боротьби він застерігав що, українці, бачили досі мільйони прикладів, як знущався над живими людьми й націями абсолютизм, озброєний трьома доктринами: православіє, самодержавіє й обрусеніє:

„Сі доктрини, - переконував Франко, - ввійшли занадто глибоко в тіло і кров російської суспільності, щоб тепер, коли при кермі замість всевладного чиновника стане всевладний російський ліберал, ми могли надіятися наглої й основної зміни в самім режимі” (9).

А все що не українське в Україні, без пояснень, вороже як для держави, так і для кожного українця, хто має в собі бодай не покрученість моральну, не ідеологічні виверти чи то в мистецтві, чи то в літературі, чи просто в побутовому житті. Для Франка це було реальною дійсністю, з чим він боровся на сторінках виданих ним книжок, журналів і газет чи як творець трьох політичних стороництв.

І.Франко робить безапеляційний висновок у замітці „Дещо про польсько-українські відносини”, що „москвофільство, як усяка підлість, всяка деморалізація - це міжнародне явище, гідне загального осуду і боротьби з ним” (10).

Так він часто переходив від просто радикальних позицій на позицію радикального націонал-демократизму, націоналізму. Із ренегацтвом, відступництвом від ідеї українства простого народу, інтелігенції, робітництва чи духівництва він боровся всіма силами, всіма подихами своєї душі.

Його переконання - потрібно по всіх частинах і окраїнах нашої землі будити **почуття народної єдності, піднімати загальноукраїнське народне самопізнання.**

А, наприклад, лише питання української мови і було для Франка визначальним. Він так і стверджував: у нас був один заряд – наше рідне слово. У якій мові вродився і виховався, писав у статті "Доязичність і дволичність", "тої без окалічення своєї душі не можеш покинути, так як не можеш замінитися з ким іншим своєю шкірою... І чим вища, тонша, субтельнійша організація чоловіка, тим тяжче дається і страшніше карається йому така переміна" (11).

Тут пригадуються науково доведені постулати з цього питання академіка Олександра Потебні ще наприкінці 19-го століття в рецензії на збірник "Народні пісні Галицької й Угорської Русі, зібрані Я. Ф. Головацьким".

Взагалі винародовлення (денаціоналізація) зводиться на дурне виховання, на моральну хворобу: на неповне користування наявними засобами сприйняття, засвоєння, впливу, на ослаблення енергії думки; зрештою, на мерзотність здичавіння на місці витіснених, але нічим не замінених форм свідомості; на ослаблення зв'язку підростаючих поколінь із дорослими, що замінюється лише слабким зв'язком із чужими; на дезорганізацію суспільства, антиморальність, зпідлення... Денаціоналізація все-таки призводить до економічної і розумової залежності і слугує джерелом страждань.

Точніше не скажеш. Отже питання рідної мови – це одність, одноцільність народу, нації. І звідси боротьба з москвофільством, московізацією, кацапізацією, що як мор насувається з Московщини і полонила майже всі телеканали пресу книжковий ринок.

А Карл Маркс говорив, що чужою мовою в державі розмовляє або гість, або ворог, найманець або окупант чи загарбник, як це ми бачимо нині на Донбасі. Ну ще й негідники, покручі і, як писала Уляна Кравченко, перекинчики. Пряміше – зрадники.

Кацапізація насаджувалася терором, голодомором, репресіями, засудженням до страти.

Ось маловідомий і промовистий та жахливий вчинок радянської влади.

1952 року в Харківському університеті ім. Каразіна, де Іван Франко свого часу був почесним доктором, студенти відмовилися складати іспити московською мовою, Вони заявили, що українці і мають право розмовляти українською мовою, навчатися й складати іспити. Тоді закритим судом 32 студенти засудили до... вищої міри покарання (страсти), сотні відправили до Сибіру, мало не закрили вищу школу. (УМ, 6.11.2014).

Нині треба уявити нам, що коли москвини нищать нас фізично й морально, убивають наших людей – дорослих і дітей, коли проливається кров українців, грабується на Сході України і в Криму все і вся. – розмовляти московським наріччям, або, як казав О. Потебня, конгломератом наріч, цією штучною мовою, есперанто Заменгофа, що доведено вченими й дослідниками, розмовляти мовою наших убивць, слухати їхні балаганну, попсу і блатняк – це злочин і світова ганьба!

Український народ каже, що кожне рідне наше слово – зміцнює Україну, її дух і душу кожного. І навпаки.

Місце кожного українського патріота зараз на війні із московськими вбивцями – на фронті. Якщо не можете взяти до рук зброю – допоможіть війську, захисникам матеріально, грошима, фінансово. Коли

й цього не можете, то хоч розмовляйте українською мовою, бо говорити, як убивці, ці монстри-потвори, окупанти і загарбники – це злочин проти українців і України.

Як зазначають знавці нашої ментальності, коли не можеш вивчити українську мову чи важко, то начеби тризуб і синьожовту стрічку, а чоловіки та юнаки пострижуться під "козака з чуприною". Принаймні це модно і стильно. Або співайте українських народних пісень – патріотичних чи весільних, чумацьких чи козацьких, жартівливих чи заробітчанських. Або про кохання. Тут ми непереможні. Кращих пісень, ніж українські – немає в світі.

Нещодавно московські вчені протягом 2000-2006 років проводили досліді щодо генетичного походження москвинів і виявили, що вони не слов'яни, а належать до угрофінів із домішками тюрськими. ("Обличчя московської національності", № 15, 2006).

За повідомленням московського Центру Льва Гумільова в москвичів виявився шок. Результати аналізу мітохондріальної ДНК явно показали, що найближчі родичі кацапів фіни і татари, які перебувають на тій же генетичній відстані в 30 умовних одиниць. Дослідження власне московських вчених поставило жирну крапку щодо їхнього походження зі слов'ян, хіба що мова, та й у ній 60-70 відсотків неслов'янської лексики, тому москвини не здатні розуміти слов'ян. Москвини – люди чужої крові.

Ідентичні факти повідомило московське видання "Власть" про дослідження генофонду москалів і підтвердило давно відому версію, що московитяни не є слов'яни, а належать до угрофінської групи. Досліді проводив Медико-генетичний центр Московської академії медичних наук (Нова молодь Черкащини. № 45, 18.11.2015).

Зрештою в Україні москалів, адже вон "не русские", пишуть у пресі, 8 мільйонів, які не те що не визнають нічого українського, а є звичайними окупантами і душителями нашої свободи. Московити "не народ даже", а какая-то етнографическая протоплазма", за висновком історика Погодіна.

А Маркс той таки коли ще казав, що московити навіть не належать до індоєвропейської раси. І ця думка має стати переважаючою.

Правда, й історик Геродот ще у 5-му столітті до нашої ери в своїй "Історії" (кн. 4) визначав їх як андрофагів, "які серед усіх людей мають найдикіші звичаї, в них нема ні прав, ні законів. Грецько мовою це означає буквально – "людожери – дике плем'я на півночі від скіфів" (А. О. Білецький).

Тут дотичними є статті, наприклад, Івана Нечуя-Левицького. Московщина, на його переконання, має в собі за ціль вбити українську національність, вбивши нашу літературу, писав у праці "Непотрібність великоруської літератури для України і для слов'янщини" (*Сьогочасне літературне прямування*):

„Сумно стає на душі, як подумаєш про будучі часи України під московськими пазурями... Якесь справді самодурство сидить у цій нації, і воно викидає на нашу шию самодурів-політиків, і буде викидати хто його зна й доки. Вони принижують наше розвиття своєю літературою, з чужим нам життям, з чужими типами. Україну жде погана перспектива в Московщині, перспектива темна, як ніч: ця неповага до інших народностей, це нехтування ними, навіть якась ненависність до них і справді й досі ще жива в москoviтах” (12).

Безапеляційно відомий філософ і громадський діяч Петро Чаадаєв у своїх працях („Твори і листи”) стверджував власну, очевидно на його переконання, безсумнівну істину:

„Настав час, коли незнання Московщини загрожує європейській безпеці. Європейці мусять зрештою зрозуміти основну причину, що спонукає цю величезну імперію виходити за свої межі і нападати на інші народи. Московщина – це окремиї, ворожий європейським ідеям світ. Світ азійських кочовиків, які не знають іншого шляху, крім загарбання і поневолення народів”.

Той же Карл Маркс характеризував і аналізував московську дипломатію та стратегію територіального поширення як намір світового володіння. Московські способи, тактика мінялися і мінятимуться, наголошував він, але провідна зірка московської політики – підбити світ і панувати в ньому – є і буде незмінною. Москва грабуватиме доти, доки не зустрінє опору. Маркс мав у центрі уваги московську експансію, а далі – неадекватність міжнаціональної поведінки стосовно захоплених земель і населення. Тобто повне поневолення і загарбання, або знищення.

Саме ідеології „світлого майбуття” Марксу належать ці знамениті слова, що у кривавому болоті московського рабства, а не в суворій славі норманської доби стоїть колиска Московщини. Змінивши імена та дати, побачимо, що політика Івана III і політика теперішньої московської імперії є не лише подібною, а й тотожною.

Наш видатний вчений І.Чопівський в „Економічних нарисах України”, виданих 1918 р., також заявляв, що „коли національні сили не згуртуються, коли не скристалізується національний дух, - тоді можемо сміло слово Україна замінити словом: міжнародний ринок з „інтернаціональним” капіталом.., єврейським, московським... – і все це буде зватися „Україна”.

Для Івана Франка свобода і вілний поступ рідного українського народу було найважливішим принципом життя і творчості.

„Дух, наука, думка, воля” – це є його політична, життєва, найважливіша позиція. Він так і писав, що коли б українці здавна були б працювали **для себе**, для своєї національності, не оглядаючися на "абстрактний общерусизм, то не тільки піддвигнули б були Україну високо, але й загально-руська й загально-слов'янська сила була б у сумі багатша та більша" (13).

Все ж таки не слов'янство як таке мало бути дужчим, а власний народ, хоч і задурманений зайдами і своїми хрунями та рагулями. Оглуплений і байдужий.

Якось І. Франко зізнався поетесі Клементині Попович, що коли б мав він незалежний шматок хліба і міг творити лише те, чим душа повна, то замешкав би в лісі, наче пустельник і творив би залюбки, а голос у цім величнім настрої міцнів би, як ерихонська труба, і ним пробував би збудити рідний народ зі сну вікового.

Тут можна сказати його ж поетичними рядками: "Все, що мав у житті, він віддав Для одної ідеї, І горів, і яснів, і страждав, І трудився для неї".

Поза п'ятдесяти томником Каменяра лишилася була поезія, статті з літературознавства, фольклору, етнографії, політики, релігії, філософії, велика кількість віршованих перекладів, а також не пропущено різножанрові філософські, політичні, історичні, релігійні переклади. Це цілком окремі самостійні твори, хоч ідеї перегукуються з усією Каменяревою яскравою, великою й незабутньою творчістю. Їхнє видрукування в наш час, оприлюднення є важливою потребою часу, що зробив інститут літератури НАНУ ім. Тараса Шевченка.

Кожен твір, уривок, думка, образ, слово, найменша згадка про життя і творчість такого велетня думки як І. Франко, мусять залишитися назавше для всіх поколінь українців, для тих, хто серйозно ставиться до правдивого осмислення життя в усіх його виявах, і особливо праці, як основи людського буття, як керівництво до дії.

Важко сказати, скільки є всього написаного І. Франком і чи можливо все віднайти, аби не втратити його спадку для наступних поколінь, для сьогодення. Чимало залишилося в зарубіжних виданнях і хтозна коли це буде в нас опубліковано

Нині вже побачило 5 томів зібраних Франком Апокрифів та легенд з українських рукописів, шість книжок Галицько-руських приповідок, додаткових чотирьох томів до академічного зібрання, а також том так званих купюр. Тобто вирізано з тексту.

Ці "вирізки" з творів, або купюри можна віднайти майже в усіх наших класиків: І. Нечуя-Левицького, М. Драгоманова, Лесі Українки, у щоденниках і листах Панаса Мирного та інших. Та все-таки Зібрання творів у 50-ти томах, зважаючи на специфіку творчості цього автора, претендує на найбільше „ідеологічне редагування”, викидання неугодних текстів, тощо. При цього найдужче спотворені тексти у знакових працях, як „Темне царство”, „Хуторна поезія П. О. Куліша”, „Хмельниччина 1648-1649 рр. у сучасних віршах”, „А. Н. Пипін. История русской литературы”, „Михайло П. Старицький”, „До біографії Івана Вагилевича”, „З останніх десятиліть 19 віку”, „Поема про сотворення світу в світлі науки” тощо. А зі статті „Стара Русь” – важливого причинку до історії галицького москвофільства – вилучено, наприклад, 2 розділи.

За найменшим переліком, невидруковано було, наприклад, переклади романів і повістей Е. Золя, оповідань Г. д'Аннунціо, А. Стрінберга, Г. Флобера, А. Доде, В. Гюго, Г. Гайне, Ч. Діккенса („Оповідання вандруючого актора” і „Рукопис божевільного”), Марка Твена, нарисів А. Франса, творів інших письменників, єгипетських і єврейських казок та легенд. Також переклади із давньої української літератури старохристиянської легенди, „Лови сього світу” І. Вишенського. Характерно, що у І. Франка безліч рецензій, зокрема, на художні твори Д. Мордовця, М. Кропивницького, П. Куліша, О. Луцького, В. Винниченка, наукові твори О. Огоновського, В. Шухевича, С. Єфремова, А. Брюкнера та багатьох інших.

Навіть не введено в бібліографічний опис чимало його газетних та журнальних статей, розкиданих по світу. Так, зокрема віднайдено надзвичайно цікаве листування Івана Франка із видавцями австрійського часопису "Ді цайт" (Час).

„Ідеологічно” препаровано в академічному виданні і єврейська тематика у широкому комплексі її аспектів: від поезій і перекладів до статей — "Семітизм і антисемітизм у Галичині", "Жидівська держава", "Мої знайомі жиди", та інші праці, що з тих же певних ідеологічних міркувань було не допущено до видання.

Нині найбільш активно працює над творами Івана Франка львів'яни - Львівський національний університет імені Івана Франка та львівське відділення Інституту літератури НАН України імені Тараса Шевченка. Літінститут видав два томи "Бібліотека І. Франка. Науковий опис". Завершено підготовка до видання першого тому "Франківської енциклопедії" тощо.

Можна називати багато наукових імен, хто працює в франкознавстві з тих же львів'ян, але ім'я письменника й дослідника, галичанина Романа Горак обминути неможливо. Згадаймо хоча б його знамениту повість "Тричі мені являлася любов", що витримала кілька видань, чим захоплювалися студенти і старші віком, хто шанує Каменяра. Або Гораківі книжки "Задля празника", чи "Розвіяні вітром", "Адреси пам'яті Івана Франка у Львові", "Іван Франко та Жовківщина", "Дорога до Жовтанців", "Де верхи взносить наш бескид гордий..", "Твоє ім'я не вимовлю ніколи" та інші.

Роман Горак у співавторстві з Я.Гнатівим видав 10 томів (в 11-ти книгах) ґрунтовної біографії про Каменяра, що, здається унікальне явище не лише в Україні, а й світі. Ця фактологічна епопея, зроблена у хронологічному порядку, "Рід Якова" (Книга 1), "Цілком Нормальна школа" (2), "Гімназія" (3), "Університет"(4), "Не пора!" (5), "В поті чола" (6), "Протистояння" (7), "Роки страждань" (8), "Катастрофа" (9), "Guo vadis?" ("Куди пішов?", книга 10 у двох частинах), що має найвище визнання нашою державою - Національну премію України імені Тараса Шевченка.

Працюючи 10 літ у Науковому товаристві Шевченка у Львові, Іван Франко редагував та упорядковував, писав власні твори.

"Літературно-науковий вісник", редагований Франком, найяскравіший етап його редакційно-видавничої і діяльності. А ще "Записки НТШ", "Етнографічний збірник", "Матеріали до українсько-руської етнології", до чого він був причетний як видавець.

Все це, крім власного творчого велетенського доробку, політично-національної роботи, видання кількох бібліотек і сотні книжок, редагування творів близько тисячі початківців і вже на той час відомих письменників. Організація, заснування і видання 30 часописів, участь у 75 виданнях тощо.

Друкував твори, що ставили радикально національне питання, відтоді, очевидно й пішло зацікавлення працями видатного українського письменника і мислителя та науковця. На його думку, українська справа потребує сміливих і рухливих шук, "котрі б усюди плавали, усюди виявляли життя і будили других до життя".

Отже, ідея Івана Франка – потреба свідомої і сміливої праці на "полі нашого ділання", долаючи всілякі перешкоди, заборони і цензуру.

Так, наприклад, перекладаючи для ЛНВ працю Густава С. Чемберлена "Раса, нація, герої", що не увійшла до академічного видання, Франко мав на увазі дати її для українських читачів. Саме національність, народність – це вища форма і зміст кращого життя. Це визначальна цінність в етичному й естетичному значенні, не лише в економічному чи політичному.

Українство – є певною основою, підвалиною в соціальному і філософському розумінні. І прикметами національної ідеї тут виступає не саме питання мови, хоч і головне, етнографічної, етнологічної своєрідності, а це питання політичної й економічної самостійності, соціальної справедливості, про що Іван Франко постійно наголошував і титанічно працював.

Ось тому праці Івана Франка потрібно видати всі, вивчати, пропагувати і відповідно діяти.

Іван Франко ніколи не забував, що думка про рідний народ не може бути іншою, як тільки щиро правдивою, масовою, всенародною, і цю сторону національної ідеї неустанно підносив на всіх полях нашого життя.

Він цю думку тиражував, намагався її донести до якнайширшого кола українців.

"Дай і огню, щоб ним слово налити,
Душі стрясать громовую дай власть,
Правді служити, неправду палити
Вічну дай страсть!" (14)

1. Франко І. Зібр. тв. у 50 т. – К.: Наук. думка, 1986. - т. 45. – С. 283-284.
2. Гаєр Манфред. Світ Канта. Біографія – К.: Юніверс, 2007. – С. 170.
3. Франко І. Зібр. тв. у 50 т.- К.: Наук. думка, 1982. – т. 37. – С.77.
4. Франко І. Зібр. тв. у 50 т. – К.: Наук. думка, 1986. - т. 45. – С. 285.
5. Франко І. Мозаїка. – (Упорядк. З. Т. Франко, М. Г. Василенка), Львів: Каменяр, 2001. – С. 172.
6. Франко І. Зібр. тв. у 50 т. – К.: Наук. думка, 1986. - т. 45. – С. 281.
7. Франко І. Мозаїка. – (Упорядк. З. Т. Франко, М. Г. Василенка), Львів: Каменяр, 2001. – С. 407.
8. Франко І. Зібр. тв. у 50 т. – К.: Наук. думка, 1986. - т. 45. – С. 405-406.
9. Там же, с.403.
10. Франко І. Зібр. тв. у 50 т. – К.: Наук. думка, 1986. - т. 46, кн. 2. – С. 261.
11. Франко І. Мозаїка. – (Упорядк. З. Т. Франко, М. Г. Василенка), Львів: Каменяр, 2001. – С. 265.
12. Нечуй-Левицький Іван, „На літературних позвах з московщиною”, Л.: Каменяр, 1998. - С. 124-125.
13. Літературно-науковий вісник. - 1902, т. 18. № 4-6, с. 63.
14. Франко І. Зібр. тв. у 50 т. – К.: Наук. думка, 1976. - т. 1. – С. 28.